

A 22. lap ? Nagypám esete a 20. századdal

2015 március 31. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

nincs értékelve

Még

Mérték

Nagypám a Kádár-korban osztályidegen volt: polgár. Az osztályidegenséget addigra megszokta, szabadelv?ként már a Horthy-rendszerben gyakorolhatta az ideológiai különállást.

Csak a családi hagyományt folytatta: nagypapája, signor Grasselly, aki a Monarchia egy déli szigetén, Szegeden telepedett le, hogy beoltsa némi olasz vérrel a családot, miközben fellendíti a délvidéki vaskereskedelmet, a bécsi szabadk?m?ves nagypáholy tagja volt és dühös liberális, míg másik nagypapája – német származása ellenére – az 1848-49-es szabadságharcban tüntette ki magát Kossuth híveként, szellemiségük pedig tovább élt leszármazottaikban, így a famiglia az 1940-es évekre már meglehet?sen er?s hagyományt teremtett rendszerfüggetlen öntudatból. Hiszen úgy t?nik – a hangsúly ezen: t?nik –, semmilyen rendszerben nem férnek egy dobozba az általuk képviselt értékek.

Mert miként lehet valakinek az olasz-német-cseh-magyar származása miatt monarchiás tudata, több nyelve, a görögös-latinos-olaszos-franciás m?veltsége okán er?s európai identitása – és közben magyar nemzeti önérzete? Hogyan lehet valaki a dunai államok sorsközösségét felismer? kés?bbi Kossuthnak is híve, és a korai Kossuthal rebellis magyarkodó? Miként lehet humanista és keresztény, a ferences eszmét tisztel? katolikus, közben a szabadk?m?ves hagyományt ?rizve a Horthy-kor nyálás pietizmusát maró gúnnyal ekéz? szabadgondolkodó, de más vallásokkal türelmes állampolgár?

Székesfehérvár, 1940 ([Fortepan](#))

Hogyan lehet a régi Magyarország területén él? nemzetiségekkel szemben – részben saját származása okán – megért? és toleráns, a határrevízió megvalósult formáját 1938-ban és 1940-ben kritikával és aggódással figyel? magyar, miközben a trianoni döntést ebben a formában elfogadhatatlannak, Magyarországgal szemben igazságtalannak tartja – de Trianon okai közt nem felejt el felsorolni a magyar úri osztály rövidlátását? Hogyan utálhatja egyszerre tiszta szív?l a Horthy-, a Szálasi-, a Rákosi- és a Kádár- rendszert, és hogyan lehet egyszerre minden üldözöttel szolidáris, míg maga is azzá válik, és hogy nyújthat mégis békejobbot 1956-ban egy retteg? ávósnak, aki t?le kér menedéket, hogy aztán 1957-ben elvigye az ávó?

Hogyan lehet a „császár úrral” és Horthyval és a nyilas gyilkosokkal és Rákosiékkal, majd Kádárral szemben is makacsul, csak azért is, továbbra is – legalább belül – szabad ember, aki néha üvöltözésbe fulladó vitákat folytat a húga Auschwitzból hazatért, inkább balos férjével, hogy miután összecsaptak azok a bizonyos narratívák – mint ahogy nagypapa olykor összecsapott nála liberálisabb apámmal is –, sógorával újra és újra eltáncolják a Korroborit a nappali közepén – hiszen a fehér lovon feszít?, de tetovált Horthytól a mackónadrágos, motyogó Kádárig tartó történelmi tévedéssorozat papírmasé figuráival szemben ?k mégiscsak európaiak és magyarok, akik összetartanak, mert összetartoznak?

Húsz éve gondolkozom azon, hogy miként csinálta ezt nagypám, Zsiray Károly. Azt hiszem, régi trükk az övé:

nem félt, és jobb híján ragaszkodott az igazához. Mindegyik igazához. Tíz éve gondolkozom azon, mit szólna ahhoz, amiben most élünk. Néha rémálmodom. Akkor úgy érzem, nagypám a legtöbb újideológia alapján már megint osztály- és alomidegen: szabad, európai, ex-monarchiás, magyar polgár.

Alább az 1942–1944 között keletkezett naplójának alapján írt emlékiratának néhány részlete.

(1942) Új főnököm a székesfehérvári MÁV megyei szertárban Paulovits János főintéző (később felügyelő) volt. Keresve sem találhattak volna nála alkalmasabb embert – hitbuzgalmi vezetőül. Hivatali hatalmát elsősorban arra használta fel, hogy a hitéletet fejlessze; e nemes cél érdekében minden évben lelkigyakorlatra vitte azt a negyvenegy-néhány embert, aki a hatásköre alá tartozott. Minthogy a lelkigyakorlatokat a budai Manréza lelkigyakorlatos házában bonyolították le a Labanc úton, a személyzetnek két részletben kellett elmennie három-három napra lakással és teljes ellátással, amint ez a házában szokásban volt. Persze nem ingyen – valamit fizetni kellett érte.

1942 tavaszán én is a kiszemeltek listájára kerültem. Amikor a titkárságról áthozták és elémtették a jelentkezési ívet, kerekén megtagadtam az aláírást. Azt hiszem, kissé érdekesen fejeztem ki magamat, elutasítván e sajátos lelkipásztorkodást.

Néhány perc múlva hívtak Paulovitshoz.

– Hallom, nem óhajt részt venni a lelkigyakorlaton – kezdte halkán és finoman, akár egy lelkiatya, aki eltévedt báránykái egyikéhez szól.

Savószerű szemével pislogott, keskeny orra észrevehetően remegett. Ha nem lett volna bajusza, papnak nézhetne volna az ember, olyan papnak, akinek csak meggyöződése van, meggyöződése ereje nincs.

– Valóban nem kívánok részt venni – válaszoltam.

– És miért nem? – fuvalázta tovább.

– Mert ellenkezik a felfogásommal.

– Ó, az ön felfogása! Katolikus ember ön?

– Az van bejegyezve a keresztlevelemben.

– Tehát katolikus. Lehetséges, hogy ön most valami miatt megsértődött, vagy talán megingott a hitében. Nem helyes, ha elutasítja magától a kezet, melyet az Egyház ön felé nyújt. Bizonyos vagyok abban, hogy visszatér közeink, ha részt vesz a lelkigyakorlatokon. Ott nagyon okos, megvelt emberek tartanak előadásokat, bizonyára önnek is mondanak újat, elgondolkoztatót, ami a hitéhez visszavezeti.

– Nincs szükségem ilyesmire. Nyugodt és kiegyensúlyozott ember vagyok, nincsenek úgynevezett vívódásaim.

– De hisz épp a nyugalomát növelné a hitbéli gyarapodás. Mert lássa kérem: miért tréningezik a sportoló? Hogy még erősebb, még kitartóbb legyen. Mi katolikusok is ezért járunk lelkigyakorlatra, hogy még erősebbek legyünk a hitünkben.

Büszkén nézett rám: lám, milyen hatásos érvet talált a megpuhításomra. Talán elnevettem volna magam, ha nem vagyok olyan megátalkodott hangulatban.

– Semmiképp sem kívánok részt venni ezen a lelkigyakorlaton – mondtam. Ha ön olyan megértő, mint amilyen vallásos, tudomásul veszi ezt és nem erőlteti tovább. Nem hiszem, hogy hasznos lenne bárkinek, ha engednék a presszióknak és végigkáromkodnám magamban a háromnapos lelkigyakorlatot.

– Hát jó – sóhajtott a szertárfőnök lemondóan.

Dicséretére mondom, sohasem érezte velem a kudarcát. Ellenkezőleg, mintha jobban megbecsült volna ezután.

A vallásosságtól tulajdonképpen a „vallásos” emberek vadítottak el engem. Annak ellenére, hogy 16 éves koromig a piaristák szegedi, majd budapesti gimnáziumában katolikus valláserkölcsi nevelést kaptam, már nagyon korán észrevettem, hogy a túlbuzgó vallásosság sokszor jellem- vagy erkölcsi hibát takar.

Más volt a helyzet az úgynevezett politikai katolicizmus sötét lovagjaival és az Actio Catholica-tagokkal. Ezek a vallásosság lángján sütögették a pecsenyéjüket, közéleti törekvéseik és anyagi gyarapodásuk céljából. Gátlástalanul dörgölöztek a magas klérushoz, s ha elérték, amit akartak, csak kivételes alkalmakkor fémjelezték nevükkel az egyházi megmozdulásokat, legyen az eucharisztikus kongresszus vagy az évenként megrendezett katolikus bál.

13-14 éves koromig én is hittem, de meggyöződésem fala már ekkor repedezni kezdett. Sík Sándor, a piaristák neves hitszónoka jó előre jelezte e hitbéli megingásunkat és receptet is adott ellene. Rajtam azonban nem segített, mint ahogy hiába próbálkozott velem Zimányi Gyula, a későbbi rendfőnök, az akorból kitörni akaró báránykák

pásztor is, aki külön beszélgetésre rendelt magához. Ennek aztán az lett az eredménye, hogy eltöltötték t?lem a barátaimat, hogy nehogymegrontsam ?ket. 1928-ban, 16 éves koromban végül emigrálnom kellett a piaristáktól, év közben írtak át a Barcsay utcai állami gimnáziumba, ahol befejez?dött a neveltetésem.(...)

Lehet, hogy vak voltam, mert ezekben az években nem láttam éles ellentétet a keresztény és a zsidó tanulók között, padtársam is zsidó volt, mögöttem és el?ttem is zsidó fiúk ültek. Meglehet?sen jó viszonyban voltam velük, különösen padszomszédokkal, Háy Endrével, akire osztályf?nökünk, dr. Irsik József – egyébként német- és latintanárunk – el?ttem ismeretlen el?zmények miatt haragudott s ezt nem is titkolta. Miután Irsik tanár úr jobban megismert engem, néhány hét múlva összeültetett Háyjal, döntését eképpen indokolva: „Megérdemlik egymást”. (...)

Sok-sok évvel az érettségi után, más a harmincas évek vége felé összefutottam egykori osztálytársammal, Sonnenfelddel, aki szintén az Új-Lipótvárosban lakott, valahol a közelünkben. Az ilyen találkozások alkalmával elbeszélgettünk a politikai helyzetr?l és az els? zsidótörvényr?l is.

– Nem most kezd?dött – mondta Sonnenfeld a növekv? antiszemitizmusra utalva.

– Én nem emlékszem, hogy lett volna közöttünk ellenségeskedés a Barcsayban. Így vélekedtem.

– Ne légy olyan naiv! – vonta kétségbe ?szinteségemet. – Nézd meg jól az érettségi tablónkat. Úgy vannak elrendezve a képek, hogy együvé kerültek a zsidókéi rajta, egy valóságos képi gettóba.

E különleges szempontból eddig még nem merültem el a kép tanulmányozásába. A tabló összeállításában sem m?ködtem közre 1931-ben, ezt az egyik osztálytársunk, bizonyos Kozilek Elemér vállalta magára Halminál, a neves belvárosi fényképésznél.

Otthon aztán alaposabban szemügyre vettem a tablót. Abban igaza volt Sonnenfeldnek, hogy a képek valóban nem keveredtek. Külön-külön kisebb-nagyobb csoportokban keresztények és zsidók. Annak persze már nem lehetett utánanézni, hogy Kozilek nem a különböz? kívánságoknak tett-e eleget a tabló összeállításánál. Én is megbeszéltem vele, hogy egy sorba rakjon azokkal, akikkel szorosabb barátságot kötöttem. (...)

De akár tetszett, akár nem, én is, mint mindenki más, magamban hordoztam kétezer keresztény évet, ahogy Márai Sándor írja egy helyütt a vallomásaiban. Julianus Apostata sem tudta lemosni magáról a keresztvizet, még bikák vérével sem.

Ezek voltak az el?zményei a lelki gyakorlatokkal kapcsolatos állásfoglalásomnak, s ingerültségemet fokozta, hogy bosszantó párhuzamot találtam Roger Martin du Gard Thibault család cím? regényének egyes részleteivel, közelebbre?l: Antoine Thibault és Vécárd abbé vallási vitatkozásával. Paulovits János sem értette meg, hogy én sem tépel?döm, és vívódásaim sincsenek, hogy lelkiállapotom egyensúlyban van és nincs szükségem semmiféle támasztékra.

Nemcsak vallási téren, de politikai vonatkozásokban is lázadó voltam osztályom magatartásához, általános felfogásához képest.

Az úgynevezett hazafias magyar középosztályról mint közhelyszer?en állandósult determinatív rétegmegjelölésr?l már korai m?veimben is csak idéz?jelek közt írtam. Pedig ebbe a hazafias magyar középosztályba születtem én is.

A Horthy-rendszert, kicsinyes és ostoba nepotizmusával, tartalmatlan hazafiaskodásával, klerikális átitatottságával mélységesen megvettem. Intézményeinek nagy részét az egykori Monarchia intézményei karikatúrájának láttam, beleértve a hadsereget is. Apai nagypám 1848-as szereplése kimondatlanul rányomta a bélyegét otthoni neveltetésünkre: természetes állapot volt, hogy gy?löljük az „osztrákot” és a Habsburgokat, akik nagypámat másfél évre bebörtönözték Kufteinben. Kisfiú koromban verekedtem, ha osztálytársaim valamelyike IV. Károly fiát Ottót II. Ottóként emlegette. Akkor még szabadkirályválasztó voltam.

Zsiray Károly: Más irányú elfoglaltságaink 1942 –1944. (Visszaemlékezés az 1942–1944-es naplójegyzetek alapján. Gépiratban, a család tulajdonában.) Részlet.

[A cikk eredetije itt olvasható!](#)

<http://mandiner.blog.hu> - Péntek Orsolya

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: <https://www.facebook.com/flagmagazin>
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!
www.flagmagazin.hu]]>

Ajánló